

BESZÉLGETÉS TÖRÖK LÁSZLÓVAL, A PARTIUMISZABADSÁGRA VÁGYÓ IFJAK SZERVEZETÉNEK TAGJÁVAL

1956 emléke: aki megjárta a romániai börtönöket

A Duna-deltát megjárta 56-os forradalom partiumi résztvevőjével, Török Lászlóval (portrénkon) beszélgettünk arról, hogyan alakult meg Nagyváradon a Szabadságra Vágyó Ifjak Szervezete, és mi sarkallhatott 12–15 éves gyermekeket arra, hogy „Gavroche-ok” legyenek egy elnyomó rendszer elleni forradalomban.

→SÜTŐ ÉVA

Hogyan került kapcsolatba a Szabadságra Vágyó Ifjak Szervezetével (SZVISZ)?

A magyarországi forradalom kitörése után Erdélyben megalakultak az első rendszerellenes szervezetek. A magyar nemzet soha nem tapasztalt egységbe kovácsolódott össze a határ mindkét oldalán. Az 1956-ban a legyőzhetetlennek hitt szovjet hatalom nemcsak Magyarországtól kapott halálos sebet, de a székelyföldi, bánási, partiumi, szilágysági, máramarosi magyar szervezkedésektől is. 1956 októberében az 1956-os forradalom hatására alakult meg a nagyváradi magyar líceum diákjaiból, szakiskolásaiból a Szabadságra Vágyó Ifjak Szervezete. Máramarosszigeten születtem, majd az érmelléki

Albistról kerültem ebbe az országos hírű iskolába. Bentlakásban laktam több diáktársammal együtt. Abban az időben a volt Premontrei – akkoriban a 4-es számú középiskola, ma Mihai Eminescu Főgimnázium – bentlakása a szomszédos Szaniszló utcában volt.

Hogyan alakult meg a nagyváradi szervezet?

Tudomásunkra jutott, hogy 1956 őszén Magyarországon kitört a forradalom, a magyarok szabadságot és a szovjet csapatok kivonását követelték. Mi gyerekek is éreztük, hogy valami van a levegőben, főleg a felnőttek suttogásaiból és az eljett szavaikból. 12–15 évesek

A nagyváradi-réti templom udvarán Török László saját költségen állított emléket a SZVISZ-tagok lajstromával

voltunk, és az volt a meggyőződésünk, hogy e heroikus küzdelemből nekünk is ki kell venni a részünket. Ilyen hangulatban döntötték el társaink, Domokos Miklós és két barátja, Takács Ferenc és Sass Béla, a Szacsavay-szobor közelében tartott egyik esti beszélgetésen, hogy szervezkedni kell. 1956. október 25-én meg is történt az alakuló ülés. Domokos Miklós visszamemlékezésében azt írja „azért alapítottam a szervezetet társaimmal együtt, mert lelkesedtem a magyar forradalomért és naiv módon azt hittem, hogy segítő kezet nyújthatok a forradalmároknak, az ottaniaknak és az ittenieknek. Október végén szentül hittük, hogy nálunk is történik valami.”

Mi volt a gyermekekből álló SZVISZ-tagok főbűne a román hatalom szemében?

Perünkben olyan személyeket is elítéltek, akik nem voltak a szervezet tagjai. Bűnük az volt, hogy bár tudtak a szervezetről, nem jelentették azt a hatóságoknak. A szervezetnek elég nagy számban voltak diáktagjai, de olyanok is, akik nem voltak tagok, mégis meghurcolták őket, letartóztatták, fogságban tartották, megkínózták. Végül nem ítélték el őket, mert úgy gondolhatták a „mindenhatók”, hogy elrettentésül elég lesz 52 diák bebörtönzése. Kezdetben rendszerellenes röplapokat írtunk és terjesztettünk, ezekből néhány példányt viszontláttunk vallatásaink alkalmával. Egyik éjszaka a Hegel utcán, egy falra felírtuk festékekkel: „Le a párttal!” Reggelre már le volt meszelve, de a felirat fényképét a vallatások alatt szintén megmutatták. Tervek természetesen voltak. Szóba került például, hogy Nagyváradon keresztül szállítják a magyar forradalmárokat a Szovjetunióba zárt vagonokban, ezért

fel kellene robbantani a vasúti hidat. De még paritványunk sem volt, nemhogy robbanószer. Kisebbszervezkedések voltak a román diákok körében is, akik szimpatizáltak a magyar forradalommal, közülük is sokat elítéltek.

A forradalom bukása után mi lett a partiumi szervezet sorsa?

Bár a forradalom elbukott, a mi szervezetünk maradt. Volt egy felosztási kísérlet 1958-ban, de végül a bentlakásban tovább folytatódtak a szervezések, beszélgetések, tervezgetések. A cél az lett, ahogyan Domokos Miklós írja: „hálózatot kell kiépíteni az egész ország területén, hogy ha alkalom nyílik rá, egységesen tudjunk fellépni”. A titkosszolgálatok nyilván tudtak a szervezetről, de oka volt annak, hogy csak 1960 őszén kezdték el felgöngyölíteni. Az okot az adta, hogy három társunk (csak kettő volt a szervezet tagja) Rocska Gyula vezetésével át akart szökni Jugoszláviába, de elfogták őket. Sajnos az eset botrányosra sikeredett és ez nagyban hozzájárult az egész szervezet besározásához. Rocska Gyulát 20 évre ítélték, büntetését később 7 évre csökkentették.

A letartóztatások 1960 októberében kezdődtek el és 1961 tavaszán is folytatódtak. Több százra (400–500) tehető a meghurcoltak száma, de végül a szervezetben végzett „tevékenységért” 58 személyt, főleg diákokat ítélték el 3 és 25 év közötti letöltendő kényszermunkára. Összesen 550 évre. A vád a népi demokratikus rendszer erőszakos megdöntése és Erdély visszacsatolása egy burzsoá Magyarországhoz (mert ez utóbbi nem maradhatott ki). A büntetőtörvénykönyv hírhedt 209-es cikkelye alapján ítélték el, az ország különböző börtön-

neiben és munkatáborokban voltunk szétszórva.

Végül 1964 kora őszén kegyelmi rendelettel szabadultunk. Igaz, megromlott egészségi állapotban, de valamennyien hazajöttünk. Két magyartanárunkat is belekeverték az ügybe, akik nem is voltak a szervezet tagjai, sőt nem is tudtak róla. Kun Józsefet 25 évre, dr. András Ágostont 20 évre ítélték.

Hogyan zajlottak a letartóztatások és a vallatások?

Jöttek az állambiztonsági szervek, kiszőlítottak az óráról és elvittek. Jómagam hat hónapig voltam vizsgálati fogságban (egyedül egy betonpriccses lyukban) úgy, hogy nem is tudtam a többiekéről. A szüleink sem tudtak rólunk semmit. Apám, aki tanító volt Albison, sokáig nem hallott felőlem, így feljött Nagyváradra. Akkor tudta meg a család, hogy „nagy veszélyt” jelentettem tizenévesen a rendszerre, ezért vittek el. A vallató tiszt Ionaş

→A letartóztatások 1960 októberében kezdődtek el és 1961 tavaszán is folytatódtak.

Alexandru volt, aki tökéletesen beszélt magyarul. Minden kihallgatást azzal kezdett, hogy „na, fiú, kié is Erdély?” A verések rendszeresek voltak. A vallatásokra „vak szemüvegekkel” vittek, hogy ne tudjuk beazonosítani a helyet. A hat hónapos magánzárka és vallatás után a kolozsvári katonai bíróság 15 évre ítélt.

Milyenek voltak az akkori börtönviszonyok?

Az ítélet után Jilavára vittek, amit egy gödörbörtönként kell elképzelni. Az egész egy borza-

lom volt, amely bennünket, gyermekeket egy életre tönkretett. A politikai elítéltek egy részét a Duna-delta, a Brăila-sziget és környékének munkatáborába küldte az államhatalom. Periprava, Grind, Salcia, Giurgeni, Stoenesti és még sorolhatnám a kényszermunkára berendezkedő települések nevét. A kegyetlenkedés és az embertelenség helyszínei.

A Duna-deltában az Ukrajnával határos Chilia-ág mentén fekvő, jelenleg mintegy kétszáz lakosú Periprava az ország egyik legnehezebben megközelíthető szigetfalva. Periprava maga volt a haláltábor. Ide zömében értelmiségieket és a magamfajta diákokat deportálták gátat építeni a Duna mentén, vagy nádat vágni, ami benőtte a satnya kukoricasarokat. A tüdővész, a vérhas és a sárgaság volt a legedzőbb ellenség, na meg az éhség. Ott kígyóhúst is ettem...

Hosszú lenne elmesélni azoknak az embertelen éveknél a történeteket, amiket ott megéltem sokadmagammal. Egyetlen pozitív dolog, ami erőt adott, hogy nem várt otthon feleség és gyermek. Sok idősebb fogoly lelki rokkantná vált amiatt, hogy nem tudott gondoskodni a családjáról.

Milyen volt az élet a börtönből való szabadulás után?

A börtönből kiszabadultunk ugyan, de szabadságról szó sem lehetett. A titkosszolgálatok nyilvántartást vezettek minden lépésünkről. Környezetünkből néhányan önös érdekből vagy sok esetben kényszerből informálták a hatóságokat mindenről, ami velünk történik a „szabad életben”. Éreztük, tudtuk, hogy megfigyelnek. Ezért a félelemérzet rányomta bélyegét egész életünkre. Szabadulásunk után sokat hányódtunk. Én az élesdi (Bihar megye) cementgyárban kaptam állást, elég nehéz fizikai munka volt. Később elvégeztem az egyetemet, így kegyesen megengedték, hogy irodai munkát végezzek. Innen feleségemmel kijátszva a rendszert az érmihályfalvi állami gazdasághoz szerződöttünk, ahol évekig dolgoztunk. Azóta itt élünk. Előéletem persze végigkísért egy életen át. Úgy érzem, még a lányom előmenetelét is sokszor befolyásolta. 2015 szeptemberében feleségemmel, Török Emmával saját költségen emlékjelet állítottunk a várad-réti református templom udvarán a SZVISZ-nek, már csak azért is, mert mintha kikopott volna a köztudatból, hogy Nagyváradon is volt '56. A fekete márványkőre fel van vésve mind az 58 társam neve.

HIRDETÉS

ELIT ALAKULAT

2.0

A KÁRPÁT-MEDENCE
LEGGAZDAGABB
HONFOGLALÁS KORI
TEMETŐI

**CSÍKI SZÉKELY
MÚZEUM**

2019. 11. 20.
2020. 04. 20.